

A. Pyvovarov, A. Komarnytskyi, A. Loboda, V. Belyi, A. Sokulskyi and also in the materials of the State Archives of the Odessa Region.

Purpose and objectives of the study. *The purpose of the study is to analyze historical information about the emergence and activity of societies of free sailors and other societies in the development of marine education in the XIX century.*

Tasks: *to carry out search work of archival and other materials on the investigated problem; to analyze archival and historical sources about the emergence of societies of free sailors and other societies in the XIX century; to substantiate the influence of historical events on the activities of free sailor societies and determine their role in the development of marine education in the XIX century.*

Presentation and analysis of data. *The beginning of the process of the emergence of societies of free sailors and other societies was historical events of the Zaporizhzhia Sich, when the movement of boats across the Dnieper rapids provided the society of pilots, which was officially recognized at that time. The authors, relying on facts from archival documents, analyze the requirements for the activities of free sailors, as well as the benefits that they and their families could use. Taking into account the content of the activities of these societies, it can be stated that they acted as intermediaries between producers and the government and largely determined the economic policy of the state.*

Conclusion and prospects of research. *On the basis of a retrospective analysis, it can be argued that the societies of free sailors and other societies founded in the early nineteenth century in the Dnieper and Transdnistrian settlements of the Azov-Black Sea basin directly influenced formation of professional seamen in the South of Ukraine. And we see the prospect of further research in the study of the role of sailors in modernized ships in the XX and XXI centuries and in the improvement of educational tasks to prepare them for the development of the maritime industry.*

Key words: *free sailors, pilots, sailors' societies, Black Sea Fleet, maritime trade, shipping, marine education.*

УДК 378.01:372.878:7.071.4

Лю Сянь

ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ORCID ID 0000-0002-9141-9274

DOI 10.24139/2312-5993/2018.05/144-153

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИЧНО СПРЯМОВАНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті актуалізована проблема формування методично спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва, для яких фортепіано є основним музичним інструментом. З'ясовано, що це новоутворення формується стохастично, латентно, що й порушує проблему цілеспрямованої організації освітнього процесу з фортепіанної підготовки з метою формування такого виду самореалізації. Показано хід, зміст та результати експериментальної частини

дослідження (констатувального та формувального експерименту). Представлено поетапне запровадження розроблених педагогічних умов.

Ключові слова: *фортепіанна підготовка, методично-спрямована самореалізація, констатувальний та формувальний експерименти, майбутні вчителі музичного мистецтва.*

Постановка проблеми. Методично спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва – професійне утворення, що на практиці виявляється достатньо яскраво, а в теорії в достатньому обсязі не досліджено. Для майбутніх учителів музичного мистецтва, які обирають певний напрям музично-виконавської підготовки для навчання в магістратурі, уже під час навчання на бакалавра стає актуальним якісне освоєння методики обраного виконавського напрямку. Переважна більшість студентів, які обирають професію вчителя музичного мистецтва, прагнуть досягти високого рівня музично-педагогічної майстерності, у якій методична складова є найвагомішою, при цьому виконавство для них є засобом якісного здійснення музично-педагогічного процесу. Самореалізуватися на високому рівні виконавської майстерності для більшості студентів не виявляється можливим, але досягти успіху в методичній сфері стає для них фаховою «акме-вершиною».

Практика свідчить, що методична самореалізація взагалі властива вчителям-новаторам. Саме вони створюють альтернативні, оригінальні методики, що дозволяють досягти більш яскравих результатів. А для викладання мистецьких дисциплін методична самореалізація набуває особливого смислу, оскільки спонукає до пошуку втілення власних художньо-образних уявлень у реальне звучання виконавства своїх учнів. Отже, здійснюється певна голографія самореалізації, що породжує відчуття подвійного професійного задоволення. Але методично-спрямована самореалізація у процесі викладання гри на музичному інструменті не виникає само по собі, а потребує тривалого досвіду власного навчання, уважного ставлення до методичних аспектів виконавської компетентності взагалі й роботи над твором зокрема. Отже, формується така самореалізація дещо стохастично, індивідуально в кожного студента, що зумовлено його можливостями та репертуаром, який складає його виконавський досвід.

Діагностика сформованості методично-спрямованої самореалізації в процесі навчання гри на фортепіано потребує спеціально опрацьованої методики, що ґрунтується на критеріях та показниках оцінювання її компонентів; окрім того, доцільною є розробка педагогічних умов, завдяки яким процес формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки буде здійснюватися цілеспрямовано, осмислено як студентом-виконавцем, так і викладачем.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва представлена в науковій літературі з різних

точок зору: як досягнення акме-вершини (А. Козир, В. Федоришин), як обов'язкова психологічна складова художньо-виконавської інтерпретації (Пан На, Чжан Яньфен), як психологічний механізм професійного становлення та творчості (А. Зайцева, Н. Сегеда). Відповідно до зазначених аспектів, самореалізація застосовується в певних словосполученнях: творча самореалізація (С. Вітвицька, І. Ісаєв, А. Зайцева, О. Теплова, Г. Чернявська М. Шугуров та ін.), в основі цього словосполучення в дослідженнях зазначених авторів покладено розуміння творчої природи педагогічної діяльності як такої. Так, наприклад, А. Зайцева визначає творчу самореалізацію майбутнього вчителя музики як процес практичного втілення індивідуального творчого потенціалу студента, що детермінований сукупністю його уявлень про власні педагогічно-виконавські здібності, відображає міру можливостей актуалізації творчих потенцій студента під час цілеспрямованої фахової діяльності та орієнтується на гедоністичний результат втілення художньо-педагогічних задумів у музично-виховній роботі з учнями [2, с. 18].

Професійну та професійно-педагогічну самореалізацію представлено в дослідженнях таких учених, як: А. Батаршев, К. Завалко, Н. Комісаренко, С. Кудінова, Є. Синенко, Н. Сегеда та ін. У доробках учених робиться наголос на психологічній функції самореалізації як задоволенні потреби, що спонукає на досягнення професійного успіху. Так, Н. Сегеда, на підставі узагальнення наукової літератури, визначає професійну самореалізацію як феномен, що концентрується в його (вчителя Л.С.) професійній індивідуальності, що є усвідомленим цілеспрямованим процесом об'єктивації індивідуального професійно-педагогічного потенціалу, що базується на діалогічних засадах співтворчості, результатом якого є взаєморозвиток суб'єктів педагогічної взаємодії [5]. М. Ситникова застосовує поняття «культура професійно-педагогічної самореалізації викладача», що потребує від нього оволодіння механізмами та способами здійснення потенціалу самореалізації, творчої активності в цьому процесі та ін. [6]. Звертаємо також увагу на висловлення В. Сластьоніна, на яке посилається І. Ніколаєску. Йдеться про тлумачення самореалізації викладача, що, на думку В. Сластьоніна, полягає у «втіленні ним у професійну діяльність своїх намірів та способу життя» [Цит. по 4].

Перелічені дослідження носять експериментальний характер, у них визначено сутність самореалізації та представлена й перевірена методика її формування. Щодо методично-спрямованої самореалізації, то результатів експериментальних досліджень стосовно цього феномену у фортепіанній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва в науковій літературі не висвітлено. Натомість здійснено експериментальне дослідження дотичних феноменів та професійних якостей студентів-піаністів, майбутніх учителів музики: методичної компетентності (Н. Цюлюпа), методичної підготовки як

цілісного феномена (Т. Бодрова), методичної самопідготовки (Юань Янь) та окремих складників такої підготовки. Дещо дотичним є дослідження К. Завалко, що має експериментальний характер і присвячено методиці самовдосконалення майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі гри на скрипці [1]. Так, для визначення рівнів володіння самовдосконаленням дослідниця обирає критерії та показники, серед яких є слушні і для оцінювання самореалізації. Йдеться про *мотиваційний* (ставлення до майбутньої музично-педагогічної діяльності, характер і сила мотивації, дієвість, сталість) та *виконавсько-педагогічний* (стабільне підвищення виконавської майстерності, доцільність та ефективність використання скрипки як засобу музичного розвитку школярів, здатність до педагогічної імпровізації) та самооцінний.

Мета статті – висвітлити основні результати експериментального дослідження щодо формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки.

Методи дослідження. У статті застосовані методи теоретичного узагальнення (за аналізом досліджень); теоретичного моделювання (для побудови критеріального апарату дослідження); констатувального та формувального експериментів (для підтвердження результативності запропонованої методики).

Виклад основного матеріалу. І. Ніколаєску визначає напрями, за якими в науці здійснюються дослідницькі розвідки щодо самореалізації викладача: через вивчення процесів соціалізації; у контексті саморозвитку та розвитку особистості; у структурі базових, індивідуально-освітніх потреб [4]. Приймаючи позицію дослідниці, зауважуємо, що стосовно методично-спрямованої самореалізації всі три аспекти є актуальними та взаємозв'язаними у фортепіанній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Пояснимо таку позицію: по-перше, оволодіння методикою викладання забезпечує соціальну впевненість у професійному житті, здатність конкурувати з іншими викладачами; по-друге, оволодіння методикою й уміннями самореалізуватися саме в пошуках методичної ефективності зумовлює також професійний розвиток і саморозвиток майбутнього вчителя-піаніста; по-третє, оволодіння методикою викладання гри на фортепіано є потребою для багатьох студентів-піаністів, оскільки вони прагнуть до самостійності у виконанні ролі викладача фортепіано. До цього ж усім піаністам-педагогам відома слушна теза Г. Нейгауза щодо того, що гарний учитель прагне швидше бути непотрібним своєму учневі [3].

Експериментальне дослідження формування методично-спрямованої самореалізації у процесі фортепіанної підготовки здійснювалося за двома видами: констатувальний та формувальний експерименти. Для констатувального експерименту було розроблено такий дослідницький інструментарій: критерії і показники оцінювання рівня сформованості

методично-спрямованої самореалізації; шкала оцінювання та методи для здійснення процедури оцінювання. Критерії і показники відповідали розробленій структурі досліджуваного феномену. Доцільно нагадати, що в дослідженні методично-спрямована самореалізація складається з таких компонентів: *мотиваційно-настановний*: інтенції щодо підвищення якості фортепіанного-виконавства; прагнення оволодіти методикою навчання гри на фортепіано; *пізнавально-ініціативний*: наявність базового рівня методичної компетентності в галузі гри на фортепіано; методико-пошукова активність, допитливість; *діяльнісно-регулятивний*: наявність та регулярність методико-виконавських дій (грамотне застосування пропонуваніх методів роботи); накопичення методичного досвіду (на основі аналізу й запам'ятовування методичних порад викладача); *творчо-викладацький*: творче ставлення до пошуку методів роботи під час самостійних занять; рефлексивно-оцінні дії під час інтерпретації твору та продуктивність дій після публічного виконавства або в подальшому використанні вивченого твору у педагогічному процесі.

Відповідно до розроблених компонентів та їх елементів було запропоновано такі критерії й показники. *Акме-інтенціональний*, що оцінював прагнення студента досягти професійного успіху через засвоєння методики викладання гри на фортепіано. Його показниками визнано: міру вмотивованості щодо професійного росту у фортепіанній підготовці; спрямованість особистості на опанування методичними основами фортепіанного виконавства. *Когнітивно-операційний* критерій оцінював пізнавально-ініціативний компонент та його елементи, тобто орієнтацію в галузі методики викладання гри на фортепіано на елементарному компетентному рівні. Його показниками були: ступінь розуміння методичних аспектів роботи над твором; гнучкість мислення у процесі застосування методичних знань у самостійній роботі. *Діяльнісно-продуктивний* критерій оцінював безпосередньо практичні вміння та навички, відповідні до якісної фортепіанної підготовки. Його показниками було визнано: уважне ставлення до методичних порад та якісність виконання методичних рекомендацій на уроках; здатність екстраполяції засвоєних методів в інших умовах та під час вирішення інших завдань. Наступний критерій – *творчо-вибірковий*, який оцінював самостійну методичну винахідливість студентів у різних навчальних видах виконавства, що складає фортепіанну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва. Його показниками були: наполегливість та винахідливість у виборі методичних засобів під час роботи над фортепіанним твором; ступінь самооцінки й методичної корекції в різних видах фортепіанно-виконавського процесу.

Оцінювання зазначених показників здійснювалося за трьох-бальною шкалою. Змістова складова шкали оцінювання розроблялася за технікою

семантичного диференціалу; окрім того, урахувалися можливі кліше видів діяльності та освітнього процесу, що вимагали конкретизованого пояснення. Відповідно до цього, було розроблено 4 шкали оцінювання: шкала, що оцінює показники мотивації, ініціативи, установки, інтенцію на методично-спрямовану самореалізацію – шкала «методичної вмотивованості»; шкала, що оцінює методичні знання та вміння ними користуватися – шкала «методичної компетентності»; шкала, що оцінювала якісність та наполегливість методичної роботи у процесі репетицій, домашнього музикування тощо – шкала «методичної практики»; шкала, що оцінювала творчу винахідливість у самостійній методичній роботі, у випадках викладацької діяльності, у самопідготовці – шкала «методичної інноватики».

У констатувальному експерименті було задіяно такі методи: педагогічне спостереження, оцінка незалежних суддів (викладачів, екзаменаторів), бесіди, анкетування, проблемні ситуації віртуального уроку, спеціально розроблені методичні завдання-етюди. Слово «етюд» у музичному виконавстві розуміється як жанр, спеціально написаний із метою опрацювання складних виконавських вправ. Між тим, згодом виникли й художні етюди, але вони завжди несуть у собі й утруднення в технічному плані, що доповнюється складними інтерпретаційними завданнями.

У констатувальному експерименті спочатку брали участь усі студенти 2, 3, 4 курсів (82 особи). Ми прослідкували динаміку росту методично-спрямованої самореалізації й констатували дуже повільний її ріст. Тобто студенти, які мали попередню довузівську підготовку за спеціальністю фортепіано проявляли деякий інтерес до методики викладання, але дуже незначний, невизначений, дещо умовний; решта студентів взагалі не проявляла. Слід указати, що були студенти, які виступали з альтернативними пропозиціями щодо освоєння методики співу, гри на саксофоні, скрипці та ін. Отже, для них проблема полягала не у прагненні методично-спрямованої самореалізації, а у виборі музично-виконавської підготовки.

Опрацювання отриманих результатів дозволило поділити студентів на три рівні, які ми номінували таким чином: низький рівень – «індеферентний», середній рівень – «умотивований», високий – «винахідливий».

У формуальному експерименті перевірялися пропоновані педагогічні умови щодо формування методично-спрямованої самореалізації. Поділ студентів на КГ та ЕГ був із числа тих, хто брав участь у констатувальному експерименті та навчався на 2 та 3 курсах. Групи склалися з 35 осіб, з яких усі навчаються грати на фортепіано як на основному музичному інструменті, тобто отримують фортепіанну підготовку. Приблизний розподіл досліджуваних за рівнями був таким: у КГ до високого рівня віднесено 2 досліджуваних (5,7%), до середнього 10 (28,6%), до низького 23 (65,7%). В ЕГ такий розподіл: високий рівень – 1 студент (2,9%), середній – 11 студентів (31,4%), низький 23 (65,7%).

Під час формувального експерименту поетапно запроваджувалися такі педагогічні умови:

Перший етап – *установочно-рефлексивний*, на якому запроваджувалася педагогічна умова: актуалізація потенціалу методично-спрямованої самореалізації майбутнього вчителя музики-піаніста на процес опанування фортепіанним виконавством та педагогічною практикою його викладання.

Другий етап – *компетентнісний*, на якому запроваджувалася педагогічна умова: екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку.

Третій етап – *самоорганізаційний*, на якому застосовувалася педагогічна умова: стимулювання самоорганізації накопичення методичного досвіду у процесі опанування дисциплін фортепіанної підготовки.

Під час формувального експерименту крізь усі етапи та умови запроваджувався центральний принцип, який було екстрапольовано з концепції А. Бандури. Відомо, що в соціально-когнітивному напрямі теорії особистості, до представників якого належить і А. Бандура, увага повернута до саморегулятивних чинників соціального становлення. З точки зору А. Бандури, «...саморегульовані спонукання підсилюють поведінку в основному через свою мотиваційну функцію. Тобто, у результаті самозадоволення від досягнення певних цілей, у людини з'являється мотив докладати все більше зусиль, необхідних для досягнення бажаної поведінки» [1, с. 387]. Отже, ми враховували дієвість процесу динамізації саморегуляції через: *самоспостереження* (перший етап), *самооцінку* (другий етап, для якого застосовувалися фортепіанно-методичні еталони), *самовідповідь* (третій етап, на якому здійснюються самостійні умотивовані коригування). На всіх трьох етапах поступово активізуються такі процеси: уважного ставлення до себе, своїх можливостей; процеси збереження та розвитку своїх творчих ресурсів; моторно-репродуктивні процеси, що збагачують досвід, отриманий на заняттях фортепіанної підготовки; мотиваційні процеси, що спонукають до самопідкріплення власних можливостей та розширення межі самовпевненості.

Протягом проведеного експериментального дослідження на етапі формувального експерименту було задіяно також низку методів, що з одного боку, підсилювали дію педагогічної умови, з іншого, спонукали до підвищення мотивації фахового росту через формування методично-спрямованої самореалізації: моно-гра: «Сам-себе навчаю», методичний наратив (пояснення), оптимізація часу та ін.

Після завершення формувального експерименту кількісні показники у студентів експериментальної групи були значно більшими. Отримані результати перевірялися за критерієм Стюдента, що показало таке значення основної величини: $t_{\text{Емп}} = 2.8$; цей показник був розташований у зоні значущості, що підтверджувало ефективність запропонованої методики.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва, для яких фортепіано є основним музичним інструментом, нерідко стає феноменом, що вмотивовує студентів на саморозвиток та самовдосконалення у вибраному фаховому напрямі. Це новоутворення не стає результатом опанування якоюсь дисципліною, а формується стохастично, латентно, що й актуалізує проблему цілеспрямованої організації освітнього процесу з фортепіанної підготовки з метою формування такого виду самореалізації. Особливо це актуально для китайських студентів, для яких подальша викладацька діяльність нерідко здійснюється саме у сфері викладання гри на фортепіано.

Експериментальне дослідження має на меті перевірку ефективності пропонованих педагогічних умов. Для цього представлено методичний та дослідницький інструментарій констатувального експерименту та педагогічні умови, що сприяють формуванню зазначеного феномену. Констатувальний експеримент здійснюється на основі таких критеріїв: акме-інтенціональний, когнітивно-операційний, діяльнісно-продуктивний, творчо-вибірковий. Завдяки розробленому критеріальному апарату, методам та шкалам оцінювання, визначено три рівні сформованості методично-спрямованої самореалізації: низький рівень – «індеферентний», середній рівень – «умотивований», високий – «винахідливий».

Експериментально підтверджено поетапне впровадження таких педагогічних умов: актуалізація потенціалу методично-спрямованої самореалізації майбутнього вчителя музики-піаніста на процес опанування фортепіанним виконавством та педагогічною практикою його викладання (*установочно-рефлексивний етап*); екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку (*компетентнісний етап*), стимулювання самоорганізації накопичення методичного досвіду у процесі опанування дисциплін фортепіанної підготовки (*самоорганізаційний етап*).

У подальшому будуть конкретизовані механізми застосування педагогічних умов та методів, що їх супроводжували.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завалко, К. В. (2006). *Методичні засади самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці* (дис... канд. пед. наук). Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова (Zavalko, K. V. (2006). *Methodological foundations of self-improvement of the future music teacher in the process of studying violin playing* (PhD thesis). National pedagogical university named after M. P. Drahomanov).

2. Зайцева, А. В. (2007). *Педагогічні умови творчої самореалізації майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ (Zaitseva, A. V. (2007). *Pedagogical conditions of creative self-realization of the future music teachers in the process of performing activity* (PhD thesis abstract). National pedagogical university named after M. P. Drahomanov, Kyiv).

3. Нейгауз, Г. Г. (1958). *Об искусстве фортепианной игры*. Москва (Neihaus, H. H. (1958). *About the art of piano playing*. Moscow).

4. Николаеску, И. А. (2015). Профессионально-педагогическая самореализация преподавателя системы последиplomного образования в условиях информационно-коммуникационного пространства. *Современные научные исследования и инновации, № 2, Ч. 4* (Nikolaiesku, I. A. (2015). Professional-pedagogical self-realization of the teacher of the system of post-graduate education in conditions of information and communication space. *Modern scientific research and innovation, No. 2, Part 4*). Retrieved from: <http://web.snauka.ru/issues/2015/02/47215>.

5. Сегеда, Н. В. (2002). *Підготовка майбутнього вчителя музики до професійної самореалізації* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ (Seheda, N. V. (2002). *Preparation of the future teacher of music for professional self-realization* (PhD thesis abstract). National pedagogical university named after M. P. Drahomanov, Kyiv).

6. Ситникова, М. И. (2008). *Формирование культуры профессионально-педагогической самореализации преподавателю высшей школы* (автореф. дис. ... док-ра пед. наук). Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Белгородский государственный университет», Белгород (Sitnikova, M. I. (2008). *Formation of a culture of professional-pedagogical self-realization of the teacher of the higher school* (DSc thesis abstract). State Education Institution of higher professional education "Belhorod state university", Belhorod). Retrieved from: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00078520_0.html

7. Хьел, Л., Зиглер, Д. (1997). *Теория личности (Основные положения, теории и применения)*. СПб (Hiel, L., Ziegler, D. (1997). *Theory of personality (Basic points, theory and applications)*. SPb).

РЕЗЮМЕ

Лю Сянь. Экспериментальное исследование методически направленной самореализации будущих учителей музыкального искусства в процессе фортепианной подготовки.

В статье показано, что методически направленная самореализация будущих учителей музыкального искусства, для которых фортепиано является основным музыкальным инструментом, является феноменом профессиональной подготовки, мотивирующим студентов на саморазвитие и самосовершенствование. Это новообразование не становится результатом освоения какой-либо дисциплины, а формируется стохастически, латентно, что и актуализирует проблему целенаправленной организации образовательного процесса фортепианной подготовки с целью формирования такого вида самореализации.

Ключевые слова: фортепианная подготовка, методически направленная самореализация, констатирующий и формирующий эксперименты, будущие учителя музыкального искусства.

SUMMARY

Liu Xian. Experimental research of methodologically directed self-realization of the future teachers of musical art in the process of piano training.

The article shows that self-realization of the future teachers of musical art, for which the piano is the main musical instrument, is methodologically directed, is a phenomenon of professional training motivating students to self-development and self-improvement. This new formation does not become the result of mastering any discipline, but is formed stochastically, latently, which actualizes the problem of purposeful organization of the educational process of piano training with the aim of forming this kind of self-realization.

This is especially true for Chinese students, for whom further teaching activity is often carried out precisely in the field of teaching piano playing.

The article reveals the main aspects of experimental research, the purpose of which is to check the effective pedagogical conditions for the formation of methodologically directed self-realization of the future teachers of musical art in the process of piano training. The ascertaining experiment is carried out on the basis of the following criteria: acme-intentional, cognitive-operational, activity-productive, creative-selective. Thanks to the developed criteria apparatus, methods and the scale of assessment, three levels of formation of the methodologically directed self-realization are defined: low level – “unmotivated”, medium level – “initiative”, high – “inventive”.

The stage-by-stage introduction of the following pedagogical conditions has been experimentally confirmed: actualization of the potential of the methodologically directed self-realization of the future music teacher-pianist at the process of mastering piano performance and pedagogical practice of its teaching (setting-reflexive stage); extrapolation of the methodological heritage of piano pedagogy in piano-performing self-training (competence stage); stimulation of self-organization of accumulation of methodological experience in the process of mastering the disciplines of piano training (self-organizing stage).

Key words: *piano training, methodologically directed self-realization, ascertaining and forming experiments, future teachers of musical art.*

УДК 378. 015. 31

Маріола Міровська

Університет ім. Яна Длугоша
в Ченстохова (Республіка Польща)

ORCID ID 0000-0002-4257-1528

DOI 10.24139/2312-5993/2018.05/153-164

СТУДЕНТ ЯК УЧАСНИК І СУБ'ЄКТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ЗМІНА ПАРАДИГМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ

У статті на основі теоретичного аналізу стверджується важливість перегляду рольових позицій учасників освітнього процесу, зокрема на рівні закладу вищої освіти: студентів, викладачів та адміністрації. Установлено, що наукові здобутки щодо студента, як учасника освітнього процесу, переважно стосуються трьох позицій, а саме: адаптації студента до умов навчання в закладі вищої освіти, системи підтримки студента в закладі вищої освіти та розвитку студентського самоврядування в закладі вищої освіти. Стверджується, що формування позиції студента, як суб'єкта управління закладом вищої освіти, відбудеться за умов посилення акценту на взаємодії в системі «викладач-студент-адміністрація» та перегляду форм роботи зі студентом на основі ствердження позиції його самодостатності й набуття статусу правового суб'єкта з правом волевиявлення та самовизначення.

Ключові слова: *учасники освітнього процесу, студент, викладач, адміністрація, управління якістю.*

Постановка проблеми. Реформа сучасної освіти вимагає перегляду рольових позицій учасників освітнього процесу. Науковці зазначають, що минулим історичним здобутком у розвитку вищої освіти слід вважати